

URAL NADİR • “Nasıl Korunabilirdik?”

URAL NADIR 1975 yılında Ankara'da doğdu, ilk ve orta öğretimini Mersin'de tamamladı, 2001 yılında ODTÜ Psikoloji Bölümü'nü, sonra aynı bölümde Klinik Psikoloji alanında yüksek lisansını tamamladı. Uzun süre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda psikolog olarak görev yaptı. 2016 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nden doktorasını aldı. 2014'ten itibaren Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde akademik çalışmalarını sürdürüyor ve aile danışmanlığı alanında klinik çalışmalar yürütüyordu.

Zeynep'in eşi, Idil ve Toprak'ın babasıydı, Alkaralar'ın Ural abisiydi, temas ettiği her insanda derin bir iz bırakan, barış, spor, kitap ve Gençlerbirliği sevdalıydı. Çocuklarına güzel bir kütüphane, gurur duyacakları bir isim ve eşsiz bir kültürel miras bıraktı. Birçok insanın yüz yılda gerçekleştiremeyeceği kadar şeyi kısacık ömrüne sığdırıp, 23 Şubat 2017 günü bütün tanıyanlarından bir parça götürerek, o eşsiz kahkahasını da yanına alarak aramızdan ayrıldı.

İletişim Yayınları 2492 • Bugünün Kitapları 223

ISBN-13: 978-975-05-2208-6

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Nisan Kuyucu

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKİ ESER © Ann Paterson, "Confinement"

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

URAL NADİR

“Nasıl Korunabilirdik?”

Şiddete Uğrayan
Kadınlar ve Çocuklar

İdil ve Toprak için...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
GİRİŞ	13
Görüşülen Şiddet Mağduru Kadınlara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	23
Şiddet Ortamında Yetişen Kişilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	31

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

ŞİDDET MAĞDURU KADINLARDAN ELDE EDİLEN BULGULAR	37
Kadınların evlilik hikâyeleri	37
Kadınların şiddete ilişkin tanımları ve deneyimleri	44
Kadına yönelik aile içi şiddetin başlama zamanı	53
Kadınlara göre gördükleri şiddetin nedeni nedir?	57
Şiddetin kadınlara etkileri	67
Kadınların şiddetle başa çıkma mekanizmaları	82
Kadınların boşanmaya karar vermesi	93
Şiddet gören kadın ve kadın konuk evleri	101
Kadınların devletten beklentileri	106

Kadınların çocuklarına dair tespitleri.....	108
Kadınlara göre şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri.....	118
Kadınlara göre çocukların şiddetle baş etme becerileri.....	128
Kadınların çocuklarını aile içi şiddetin etkilerinden korumak için çabaları.....	133

ŞİDDET ORTAMINDA YETİŞEN KİŞİLERDEN

ELDE EDİLEN BULGULAR	139
Çocukların şiddet tanımları ve deneyimleri.....	139
Çocukların gözünden şiddetin hedenleri.....	146
Şiddet anında çocuklar ne yapıyor?.....	150
Şiddetin çocuklara etkileri.....	156
Çocukların şiddetle baş etme yöntemleri ve şiddeti sonlandırma çabaları.....	170
Çocukların şiddeti sonlandırmak için devletten beklentileri.....	176
Çocukların gelecek hayalleri: Anne ile mutlu bir yaşantı.....	180

BULGULARIN GENEL ÖZETİ

Aile içi şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmeler.....	183
Şiddet ortamında yetişmiş kişilerle yapılan görüşmeler.....	187

SONUÇ

.....	191
-------	-----

ÖNERİLER

Kadınların aile içi şiddetten korunması için öneriler.....	195
Çocukların aile içi şiddetten korunmasına yönelik öneriler.....	210
Erkeklerle yapılacak çalışmalar.....	216

EKLER

EK 1 Şiddet Mağduru Bir Kadınla Yapılan Örnek Görüşme	221
EK 2 Şiddet Ortamında Yetişen Çocukla Yapılan Örnek Görüşme	243

KAYNAKÇA

.....	267
-------	-----

TEŞEKKÜR

Sosyal hizmet camiası ile tanışmam 2002 yılının sonlarında oldu. Sosyal hizmet akademisi ve akademisyenleri ile tanışmam ise 2004 yılında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin açmış olduğu uzun soluklu bir eğitime katılmamla. Bu eğitimde ilk tanıdığım akademisyenlerden birisi Prof. Dr. Kasım Karataş'tı. Kendisi ile orada başlayan tanışmamız ve ilişkimiz benim Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde doktora yapmaya karar verdikten sonra kendisinin bana danışman olarak atanması ile devam etti. Sanırım bu tez için en fazla kendisine teşekkürlerimi iletmem gerekiyor. Bir doktora tezinde ulaşılabilir, destekleyici ve “dost” bir tez danışmanının nasıl olacağını bana gösterdiği için kendisine çok çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan ve tezin başından sonuna kadar geri bildirimleri ile tezin gelişmesinde büyük katkıları olan Prof. Dr. Sunay İl'e, tez izleme kuruluna sonradan katılarak kafamı toparlamama yardımcı olan ve bir nefes olan Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar'a ve tez jürime katılarak benim için oldukça değerli geri bildirimlerini sunan Doç Dr. Ercüment Erbay'a özel teşekkürlerimi

sunarım. Bir gün işten çıkmış yolda yürürken gelen bir telefonla beni Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde görmek isteğini ileten ve o günden sonra hep yanımda olan, kendisinden çok fazla şey öğrendiğim, aynı zamanda tez jürimin başkanlığını yapan, bundan sonra da yıllarca birlikte çalışma arzumu saklayamayacağım Prof. Dr. Işıl Bulut'a ve Başkent Üniversitesi'ne başladığım günden bu yana ağzından çıkan her sözü ders gibi dinlediğim Doç. Dr. Ertan Kahramanoğlu'na ne kadar teşekkür etsem az kalacak. Tezim için veri toplama sürecinde elbette yalnız degildim. Kimi arkadaşlarım vardı ki onlar olmasaydı bu kadar zor bir gruba ulaşmam hiç kolay olmazdı. Aile içi şiddet gören kadınlara ulaşmamda büyük yardımları olan SHU Zeynep Mutlu ve SHU Selva Şengül'e ve SHU Zeynep (Bulanık) Yaşar'a tüm süreçteki katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Yine veri toplama sürecinde desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, veri toplarken yanımda olan sevgili öğrencilerim Gizem Demiralp, Esra Baykan, Ceren Bağrıyanık, Demet Giriş'e; Yalova'da bana bir tam gününü ayıran Hilal Dönmez'e ve Özden Yücel'e çok teşekkür ederim. Tezin son okumalarında ve düzenlemelerinde desteklerinden faydalandığım Ayşe Deniz Turşucu ve Merve Deniz Pak'ın adını anmadan geçemeyeceğim. Hepsine çok teşekkür ederim. Yine tezin teslim sürecinde cumartesi ve pazar günü dahil geri bildirimleri ile destek olan araştırma görevlisi Betül Sarı'ya çok teşekkürler. Doktora sürecine başladığım andan itibaren her zaman desteklerini hissettiğim, ihtiyacım olan her an yanımda olan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim elemanlarından Dr. Aslıhan Aykara, Dr. Aslıhan Burcu Öztürk, araştırma görevlisi Gökhan Topçu ve araştırma görevlisi Hatice Nuhoglu'na yürekten teşekkürler. Ne zaman kafam sıkışsa hep yanımda oldular. Yine doktora macerası ile başlayan süreçte tanıştığım ama desteklerini hep hissettiğim

Baran Çiftçi ve Göktan Koçyıldırım. Varlığınız bana hep iyi geldi. Tezin yazımının sekteye uğradığı her yerde arkamdan ittirek de olsa hep destekleyen, hep arkamda hissettiğim Doç Dr. Arzu İcağasıoğlu Çoban, Dr. Bülent İlik, bir süre birlikte çalıştığım ve şimdi Medipol Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğrenci yetiştirmeye devam eden Yar. Doç. Dr. Gizem Çelik ve oda arkadaşlarım Emre Özcan ve Mehmet Can Aktan; sizin katkılarınız göz ardı edilemez. Bir doktora tezi elbette sadece doktora süresince edinilen yeteneklerin yansıtılmasından çok öte bir şeydir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne başladığım günden itibaren, dört yıl danışmanlığımı yapan, sonrasında kendisinden birçok eğitim aldığım, bir seans odasında (bir görüşmede) ne yapmam ve ne yapmamam gerektiğine dair yüzlerce şey öğrendiğim Prof. Dr. Hürol Fışlıoğlu'nun öğrettiği her şey bu tezin her satırında kendisini göstermektedir. Kendisine sonsuz teşekkürler. Doktora süresince Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarda çalışırken gerek idareciliğimi yapan, gerekse de birlikte çalışmaktan büyük zevk aldığım sosyal hizmet uzmanları Nalan Uysal ve Ahmet Cemil Ölçer; kolaylaştırıcı tutumunuz her zaman beni rahatlatı. Ve çalışma arkadaşlarım Selva Şengül, Şencan Köken Fışlıoğlu. Hep desteğinizi hissettim. Son iki yıldır birlikte çalıştığım Metin Murat Kalyoncugil, Sibel Türkoğlu ve Sumru Aydınonat'ın destekleri neredeyse her zaman yanımdaydı. Kendilerine çok teşekkür ederim. Yine "10 Ekim Ankara Katliamı" sonrasında dahil olduğum Türk Psikologlar Derneği Ankara Travma Ekibi olmasaydı o zor günlerde kendimi toparlamam mümkün olmazdı. Hem birlikte çalıştık hem birbirimizi sağalttık. Burada adlarını tek tek an(a)madan hepsine çok teşekkür ediyorum. Son üç yılıma baktığımda, sadece bu süreçten bir doktora tezi ile çıkmadım. İdil ve Toprak adında dünya güzeli iki kızım var artık. Bu tezi ken-

dilerine şiddetsiz bir dünyada yaşamaları umuduyla adıyorum. Tüm bu süreçte yanımda olan sevgili eşim Zeynep Altun Nadir'e yürekten sevgilerimi sunuyorum, teşekkür ediyorum. Ve son olarak yaşadıkları her türlü zorluğa rağmen benimle görüşmeyi kabul eden, bana güvenen, tüm yüreklerini bana açan tüm kadınlara sonsuz teşekkürler. Güçlü olmanın ne olduğunu bana başka bir açıdan yeniden öğrettiniz. Ve şiddetsiz bir dünya için çalışmanın değerini.

URAL NADIR

GİRİŞ

Gerek Türkiye’de gerekse de dünyada sosyal hizmetin en önemli çalışma alanlarından birisi aile içi şiddettir. Dolayısıyla sosyal hizmetin yöneldiği en önemli toplumsal grupların kadınlar ve çocuklardan oluştuğu rahatlıkla söylenebilir. Öte yandan sosyal hizmet alanında aile içi şiddete dair yapılan çalışmaların çoğunlukla kadınların şiddet yaşantılarına odaklandığı, aile içi şiddet ortamında yetişen ya da fiziksel olarak şiddeti bizzat deneyimleyen çocuklara ilişkin çok az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu çalışma bu eksikliği giderme gayesiyle fiziksel olarak kendisine yönelsin ya da yönelsesin aile içi şiddet mağduru olan çocukların ve kadınların yaşantılarını şiddetin muhtemel sebepleri ve etkileriyle anlamak için gerçekleştirdiğim nitel bir araştırmanın ürünüdür. Bu amaçla şiddet gören 17 ve şiddet ortamında yetişmiş sekiz kadın ile derinlemesine görüşmeler yaptım ve araştırmanın sonunda kadınların ve çocukların aile içi şiddetten etkin olarak korunmalarının sağlanması için sosyal hizmet perspektifinden kapsamlı öneriler geliştirmeye çalıştım.

Aile içi şiddet, kadınları ve çocukları orantısız bir biçimde daha fazla etkileyen; ancak yalnızca bireysel düzeyde ya da “aile” düzleminde ele alınamayacak türden toplumsal bir olgu. Yaygınlığı ve sonuçlarıyla birlikte düşündüğümüzde aile içi şiddet günümüzdeki en önemli toplumsal sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkıyor. Üstelik yalnızca kadınlar değil; çocuklar da bu şiddetten gerek tanık olarak gerekse de bizzat fiziksel olarak deneyimleyerek etkileniyor. Ülkemizde aile içi şiddet ortamında yetişen, yaşamaya çalışan çocuklara dair yapılan çalışmalarda çoğunlukla klinik olarak çocukların yaşadığı davranış sorunlarına odaklanıldığını görüyoruz. Bense bu çalışmada, derinlemesine mülakatlarla ve sosyal hizmet bakış açısıyla kadınların ve çocuklarının aile içi şiddet deneyimlerini anlamayı ve çocukların korunması konusunda detaylı bir model önermeyi hedefledim.

Sosyal hizmet disiplini içerisinde aile içi şiddeti yalnızca kadınları ya da çocukları değil tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olarak ele almamızı kolaylaştıran yaklaşım ekosistem yaklaşımıdır. Bu nedenle ben de bu yaklaşımı esas aldım. Bu yaklaşımda, bireylerin yaşadıkları sosyal çevre ile; yani içinde buldukları ekonomik, politik ve kültürel koşullarla birlikte ele alınması gerektiği ve her bir bireyin ve grubun eylemlerinin diğer bireyleri ve grupları etkilediği varsayımına dayanılır (Drumm, Pitman ve Perry, 2003). Ekosistem yaklaşımı, sorunun kaynağı olarak bireylere değil sistemlere ve sistemlerin birbiriyle kesiştiği yerlere vurgu yaptığı için sosyal hizmet alanında özellikle korunmaya muhtaç çocuklarla (Morrison ve Mishna, 2006), mültecilerle (Drumm, Pitman ve Perry, 2003), suça sürüklenen çocuklarla (Unemoto, Baker, Helm, Miao, Goebert ve Hishinuma, 2009), yoksullar ve azınlıklarla (Chung ve Pardeck, 1997) yapılan çalışmalarda bu yaklaşım aracılığıyla olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Aile içi şiddetin kadınlar ve çocuk-

lar üzerindeki etkisini anlamak da ancak pek çok değişkeni içine almayı başarabilen bir bakış açısı ile olanaklı olabilir. Örneğin çocukların aile içi şiddetten etkilenme düzeyleri; şiddetin türü, sıklığı, annenin ve babanın ebeveyn tutumları, şiddetin annenin ruh sağlığına etkisi ve bu etkinin nasıl dışavurulduğu, ailede madde kullanımı gibi pek çok değişkene bağlıdır. Bu çoklu değişkenlerin hesaba katılmasına imkân veren ekosistem yaklaşımı sorunlara bireysel, ilişkisel, topluluk ve toplumsal olmak üzere dört düzeyde yapılan değerlendirmeye yaklaşılmasını gerektirir. Aile içi şiddete ekosistem yaklaşımı içerisinde yaklaşacak olan bu çalışmada hem görüşülen kadınlar hem de çocuklar bakımından bu dört düzeyde değerlendirme yapmaya ve bu değerlendirmenin sonucunda yine ekosistem yaklaşımına uygun olarak bireysel düzeyden toplumsal düzeye doğru kapsayıcı öneriler sunmaya çalıştım.

Kuramsal düzeyde şiddetin kaynağına, nasıl var olduğuna ve var olmaya devam ettiğine ilişkin farklı yaklaşımlar olduğunu görüyoruz. Bu çalışmada ekosistem yaklaşımıyla uyumlu olduğu ve aile içi şiddetin ve saldırganlığın çocukları nasıl etkilediğine ışık tuttuğu için psiko-sosyal kuramlardan ve özellikle de genel duyuşsal saldırganlık modeli ile sosyal öğrenme kuramından yararlandım. Genel duyuşsal saldırganlık modeli, psiko-sosyal kuramlar içindeki farklı yaklaşımları bir araya getirip bütünleştirdiği için aile içi şiddeti açıklamakta daha elverişli bir model sunuyor. Bu modelde şiddetin sebebi olarak hem karakter, şiddete yönelik tutumlar, inançlar, değerler ve dövüşme gibi beceriler hem de ortamda bulunan bir silah gibi bilişsel ipuçları, rahatsızlık ya da acı, hayal kırıklığı, karşıdan gelen saldırı, ilaç ya da egzersiz gibi durumsal değişkenler hesaba katılmaktadır. Böylece ekosistem yaklaşımına uygun olarak son derece geniş bir perspektifle yaklaşılarak saldırgan davranışın orta-

ya çıkma sürecinde zihinde nelerin gerçekleştiği ve şiddeti ortaya çıkaran “rota”nın belirlenmesi mümkün oluyor. Sosyal öğrenme kuramı ise şiddetin ve saldırganlığın çocukları nasıl etkilediğini ve şiddetin kuşaklararası aktarımının nasıl gerçekleştiğini açıkladığı için bu çalışma bakımından elverişli oldu. Şiddeti açıklarken bireysel özelliklerden ziyade makro düzeyde bir yaklaşım geliştiren sosyolojik kuramların da ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde toplumsal düzeyde şiddeti anlamamızı sağladıkları için oldukça kolaylaştırıcı olduğunu eklemem gerekir.

Aile içi şiddet konusunda sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalarda çocukların genellikle ihmal edildiğini belirtmiştim. En kırılğan toplumsal gruplardan birini oluşturan çocukların bu çalışmaya dahil edilmesi ile bu eksikliğe dikkat çekmek ve onun tamamlanmasına katkıda bulunmak istedim. Aile içi şiddetin çocuklara etkileri onların okul başarısından akranlarıyla kurdukları ilişkilere kadar yansıyor. Çocukluklarında şiddet ortamında yaşayan bireylerin yetişkinliklerinde alkolizm, depresyon, madde bağımlılığı, intihar, saldırganlık gibi sorunlarla karşılaştıkları (<http://www.acestudy.org/index.html>); ayrıca aile içi şiddetin failleri ya da mağdurları olmak bakımından da artan bir risk altında oldukları görülmektedir (Hamilton, 1989). Bu durum büyük oranda çocukların kurduğu özdeşim ile açıklanmaktadır. Çocuklar kendilerine doğrudan saldıran bir figüre kıyasla bir başkasına saldıran bir figürle daha kolay özdeşim kurabilmektedir (Vahip, 2002). Özellikle şiddetin kuşaklararası aktarımının anlaşılması bakımından mutlaka çocukların deneyimlerine de odaklanılması gerekir. Aile içi şiddet döngüsünün kırılması için bu aktarım zincirinin bozulması, dolayısıyla aile içi şiddet mağduru çocukları hedef alan kapsamlı politikaların oluşturulması ve hayata geçirilmesi şarttır. Bu da bize aile içi şiddet mağduru çocuk-

ların yapılan araştırmalara dahil edilmesinin önemini göstermektedir.

Thornberry ve Henry (2013) yaptıkları araştırmada şiddetin kuşaklararası aktarımı hakkında iki çarpıcı sonuca ulaşmıştır. Bunlardan ilki, beklenildiği gibi çocukluğunda şiddet gören kişilerin yetişkinliklerinde diğerlerine nazaran istatistiksel olarak anlamlı bir farkla kendi çocuklarına şiddet uyguladığıdır. Bu bulgunun şiddete yalnızca tanıklık eden çocuklar bakımından da geçerli olduğu ortaya konulmuştur (Ehrensaft ve arkadaşları, 2003). İkinci önemli sonuç ise sadece çocuklukla sınırlı kötü muamele anlamlı bir etki yaratmazken, çocukluktan başlayıp ergenlikte devam eden şiddetin kişinin yetişkinlikte uygulayacağı şiddeti anlamlı olarak yordamasıdır. Lohman ve arkadaşları da (2013) yaptıkları çalışmada bu ikinci bulguyu destekleyen sonuçlara ulaşmış; özellikle ebeveynlerden çocuklara yönelen psikolojik şiddetin ergenlikte de sürmesi halinde durumun yetişkinlikteki eşler arası çatışmaları ve şiddeti yordadığını ifade etmiştir.

Çalışmanın ana eksenini oluşturan derinlemesine mülakatlar söz konusu kuşaklararası aktarımın nasıl gerçekleştiğinin bazı örneklerini sunmasının yanı sıra aile içi şiddetin kadınlar ve çocuklar üzerindeki çok çeşitli etkilerini, kadınların ve çocukların geliştirdikleri savunma ve başa çıkma mekanizmalarını da göstermektedir. Ancak derinlemesine mülakatlara geçmeden önce çalışmada kullanılan bazı kavramlara ve çalışmanın yöntemine ilişkin açıklama yapmak istiyorum.

Öncelikle şiddet mağduru kadın dediğim zaman aile içi şiddet nedeni ile ASPB, belediyeler veya sivil toplum kuruluşları tarafından idare edilen konuk evlerinden birisinden halihazırda hizmet alan veya geçmişte bu hizmeti almış olan kadınlar ile her ne kadar aile içi şiddet yaşasa da çeşitli nedenlerle kadın konuk evi sistemi içerisine girmemiş kadın-

ları kastettim. Şiddet mağduru çocuk kavramını ise kendisi de fiziksel olarak şiddet görmüş olsun ya da olmasın aile içi şiddet ortamında yaşayan tüm çocukları ifade edecek şekilde kullandım. Ayrıca araştırma yapıldığında kaç yaşında olduğundan bağımsız olarak çocukluğu süresince aile içi şiddete tanıklık etmiş 15 ve üzeri yaşındaki kişileri şiddet ortamında yetişmiş kişi olarak adlandırdım. Aile içi şiddeti ise bir bütün olarak fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddeti ifade edecek genişlikte anlıyorum.

Aile içi şiddet mağduru kadınların ve çocukların deneyimlerini anlamayı hedefleyen bu çalışma, bu deneyimlerin derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlayacağı düşünülen fenomenolojik yöntemle yürütülen nitel bir araştırmaya dayanmaktadır. Nitel araştırmanın, gerek geçmişteki bilgilere ulaşma ve aile ilişkilerinin tamamını derinlemesine inceleyebilme fırsatı sunması bakımından gerekse de nicel ölçüm araçlarının sınırları dışındaki alanlar hakkında da bilgi toplanmasına imkân sağlaması bakımından daha elverişli olacağını düşünerek bu yaklaşımı benimsedim. Yine benzer sebeplerle görüştüğüm kadınların ve çocukların yaşadıkları deneyimlere odaklanarak onların ne yaşadığını ve yaşadıklarını nasıl anlamlandırdıklarını anlamama imkân vereceği için nitel araştırma yöntemleri içinden fenomenolojik yöntemi seçtim. Bu yöntem karmaşık bir dünya içinde yaşayan insanların karşılaştıkları fenomenleri nasıl anladıklarına ve buna ilişkin deneyimlerinin neler olduğuna odaklandığı için (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2012) bu araştırma bakımından son derece elverişli oldu.

Araştırma kapsamında, şiddet gören 17 ve şiddet ortamında yetişmiş sekiz kadınla Nisan 2015 ve Temmuz 2015 arasındaki dört aylık zaman diliminde yarı yapılandırılmış formlar kullanarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdim. Derinlemesine görüşme, araştırmacının araştırdığı ko-

nuların tüm boyutlarını anlaması için hazırlamış olduğu bir protokol çerçevesinde ilerleyen, yüz yüze yapılan bir veri toplama yöntemi olarak ele alınabilir (Demirel, 2006). Derinlemesine görüşmeler üzerinde çalışılan bir fenomenin detaylı biçimde anlaşılması için oldukça uygun bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Yarı yapılandırılmış formlar ise her ne kadar bir görüşme ana hattı olsa da görüşülen kişinin verdiği bilgiler çerçevesinde görüşmeye farklı soruların eklenebilmesini veya görüşülenin kendiliğinden ve önceden verdiği kimi bilgiler nedeniyle bazı soruların çıkarılabilmesini mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacıya bir yandan kullanabileceği bir esneklik sunarken diğer yandan da belli bir formatın olması karşılaştırılabilir verilerin alınmasını kolaylaştırmaktadır.

Görüşme formlarını yarı yapılandırılmış biçimde hazırlarken literatür taramasının yanı sıra aile içi şiddet ve çocuk koruma konularında çalışan iki uzmanla ve aile içi şiddet gören iki kadınla yaptığım yapılandırılmamış iki görüşmenin çok yararı oldu. Böylece işleyen ve işlemeyen soruları belirleyerek hazırladığım yarı yapılandırılmış görüşme formunu araştırmaya başlamadan önce yeniden düzenleyebildim.

Görüştüğüm 25 kadın gerek kendi eski danışanlarımdan gerekse de aile içi şiddet alanında çalışan başka sosyal hizmet uzmanlarının yönlendirdiği kişilerden oluşuyor. Şiddet ortamında yetişmiş kişilerden yalnızca birisi 15 yaşında bir çocuğu ve yalnızca ikisi hâlâ ailesiyle yaşıyordu. Diğerleri görüşme sırasında yetişkin olan, ya anneleriyle ya da bağımsız olarak yaşayan kişilerdi. Görüşülenlerin seçiminde amaçsal yöntemi izlediğim için uyguladığım tek kriter şiddet mağduru olma ve şiddet ortamında yetişmiş olma kriteriydi. Farklı uzmanlar aracılığıyla ulaştığım kadınlar ve çocuklarla mutlaka önce bağlantıyı kuran uzmanın konuşma-

sını ve izin almasını sağladım. Ancak bu iznin ardından ben tekrar arayarak randevu aldım. Görüşmeler 60 ila 95 dakika arasında, nitel araştırma literatüründe doygunluk noktası olarak adlandırılan, yani artık görüşülen kişilerden yeni bir bilgi gelmeye dek sürdü. Görüşme mekânı olaraksa kimi zaman görüşülen kişilerin evini kimi zaman Ankara'da faaliyet gösteren özel bir eğitim ve danışmanlık merkezinin görüşme odasını, kimi zamansa çalışan kadınların işyerlerindeki uygun bir odayı kullandım.

Kuşkusuz aile içi şiddet mağduru kadınlarla ve çocuklarla görüşmek önemli görüşme becerileri gerektirmektedir. Nitekim görüşmeler sırasında zor anlar yaşadığım da oldu. Alanda benzer durumdaki kişilerle araştırma haricinde de sıklıkla görüşme yapıyor olmamın ve özellikle görüşülen kişilerin evinde gerçekleşen görüşmelere yanımda stajyer bir kadın öğrenciyi hem not tutması hem de yardımcı olması için götürmemin bu anlarda yararı oldu. Bu öğrencilerin varlığı benim görüşmeye daha fazla odaklanmamı ve aktif dinlemeyi devreye sokmamı da sağladı. Tabii ki görüşmelerden önce bana eşlik edecek stajyer öğrenciyi konuyla ilgili ve özellikle de etik konularda detaylı bir şekilde bilgilendirdim. Görüşmelerden önce katılımcılara gönüllü katılım formlarını okuttum ve sözle de içeriklerini açıkladıktan sonra imzalamalarını sağladım. 18 yaşından küçük görüşmeci için imzayı hem kendisinden hem de velisinden aldım. Tüm katılımcılara istedikleri zaman görüşmeyi bırakmakta özgür olduklarını ve gizlilik ilkesi dahilinde görüştüğümüzü özellikle vurguladım. Ancak boşanma davası süren ya da eşinden kaçan ve adresi gizli olan kadınların isimlerinin ortaya çıkmasından veya eşlerinin ya da eski eşlerinin kendilerini yeniden bulmasından duydukları endişe nedeniyle bu kişilere görüşmeler sırasında sık sık gizlilik konusunda bir daha güvence verme zorunluluğu duyduğumu da belirtmeliyim.